

Utbildningsdepartementet

Yttrande

Utbildningsnämnden

Dnr: 25UN35

Handläggare:

2025-04-23

Elin Othén

Yttrande över remiss över betänkandet SOU 2024:94 Förstärkningsundervisning i skolan - En försöksverksamhet för fler behöriga elever (U2025/00079)

Sammanfattning

Utbildningsdepartementet har givit Gävle kommun möjlighet att yttra sig om SOU 2024:94 Förstärkningsundervisning i skolan – En försöksverksamhet för fler behöriga elever.

I betänkandet föreslås införandet av en treårig försöksverksamhet med förstärkningsundervisning i svenska, svenska som andraspråk och matematik. Undervisningen ska vara obligatorisk och genomföras utöver ordinarie schema, i halvklass eller genom elevurval, där de elever som riskerar att inte klara målen undervisas i små grupper.

Gävle kommun tillstyrker betänkandets bedömning att fler elever skulle vara hjälpta av mer undervisningstid i mindre grupper med behöriga lärare. Inte minst vad gäller ämnena svenska, svenska som andra språk samt matematik för barn i de lägre åldrarna. Gävle kommun motsätter sig tidsplanen för förslaget om försöksverksamhet i skolan. Det föreligger ett stort antal utredningar och betänkanden inom skolområdet, med förslag om ikraftträdande under perioden för försöksverksamheten, detta bedöms som försvårande.

Ärendet

Kommunstyrelsen har remitterat "Förstärkningsundervisning i skolan – en försöksverksamhet för fler behöriga elever (SOU2024:94)" till utbildningsnämnden för yttrande.

Ungefär var sjunde elev lämnar grundskolan varje år utan behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan. Detta påverkar både möjligheterna till fortsatt utbildning samt vägen ut i vuxenlivet. Betänkandet slår fast att det finns ett grundläggande samband mellan mängden undervisningstid elever får och hur mycket de lär sig. Forskning och utvärdering visar dock att enbart mer undervisningstid sällan har stora positiva effekter. Att bara lägga till "mer av samma" inom ramen för ett befintligt skolsystem tycks oftast ha små eller inga positiva effekter. Det är få av de elever som inte har lärt sig det de ska inom den ordinarie undervisningen som lyckas lära sig genom att få mer undervisning inom samma betingelser som de redan har misslyckats under.

Utredningen visar även att många elever som inte når godkända betyg ligger långt efter i kunskapsutvecklingen. Detta påvisas genom en studie som visar att flera elever i årskurs 8 med betyget F i matematik ligger mellan tre och sju läsår från att nå E i årskurs 9. Utredningens bedömning är att lovskola inte är tillräckligt för att täppa till den typen av omfattande kunskapsluckor. Lovskola kan vara till hjälp för vissa elever. Framför allt de som med anledning av kortare avbrott i studierna missat ett specifikt moment. Lovskolan bedöms inte hjälpa de elever som ligger långt ifrån målen. Utredningen visar även att stödåtgärden extra studietid har större potential än lovskolan vad gäller att ge mer kunskaper då det ges i anslutning till den ordinarie undervisningen under terminerna. Det finns dock utmaningar med extra studietid, exempelvis att det bygger på frivillighet och att de elever som lärare och rektor anser borde delta inte deltar. Ett annat problem är att den extra studietiden inte alltid leds av en behörig lärare.

Enligt utredningens bedömning bör mer obligatorisk undervisning ges under terminerna. Detta under andra förutsättningar och med fokus på insatser som ger eleverna mer möjlighet att utveckla förväntade kunskaper och färdigheter. Det föreslås därmed två alternativ, antingen genom halvklassundervisning med fokus på de tidiga årskurserna eller genom att de elever som riskerar att inte nå målen väljs ut för att få förstärkningsundervisning under intensivperioder. Det som enligt utredningen talar för halvklassundervisning är att det är en generell insats för alla elever i klassen och att det upprätthåller en heterogen elevsammansättning i undervisningsgrupperna. Något som kan få positiva sidoeffekter genom inkludering och positiva kamrateffekter. Det som talar för elevurval är att det möjliggör specifika insatser i relation till specifika behov hos eleven, vilket kan ge ännu starkare kompensatoriska effekter för eleven jämfört med undervisning i halvklass. Båda sätten att utforma insatsen har således sina fördelar men de är även förknippade med skillnader i kostnader och ökat lärarbehov. I och med att utredningen inte med säkerhet kan fastställa vilken modell som har bäst totaleffekter och är mest kostnadseffektiv föreslås att en treårig försöksverksamhet genomförs där de två olika sätten prövas. Förstärkningsundervisningen föreslås ske i ämnena svenska, svenska som andraspråk samt matematik i låg- mellan- och högstadiet. Försöksverksamhet med båda föreslagna sätt föreslås ske i låg- och mellanstadiet, medan enbart förstärkningsundervisning under intensivperioder föreslås för högstadiet. Utredningen föreslår att 320 skolor och 16 000 elever ska delta och att försöksverksamheten påbörjas 2026.

Efter genomförd försöksverksamhet anser utredningen att det bör finnas tillräckligt underlag för att kunna lägga förslag om hur en permanent reform ska se ut. Grundprincipen för detta är delvis hämtad från hur undervisningstiden reglerades i 1969 års läroplan (LGR69). Där reglerades elevernas undervisningstid som en veckoarbetstid per stadium och ämne, det vill säga hur många lektioner eleverna skulle få per ämne och vecka. I relation till detta reglerades också hur många

lärarveckotimmar som skulle finnas. I ett antal ämnen, främst svenska och matematik, översteg antalet lärarveckotimmar elevveckotimmarna. Detta överskott kallades resurstimmar och användes främst för att dela upp klassen i grupper, oftast halvklassundervisning.

Utredningens bedömning är att timplanen vid en permanent reglering bör tillföras ett antal förstärkningstimmar i svenska, svenska som andraspråk och matematik i alla stadier. Dessa timmar ska skolhuvudmännen vara skyldiga att kunna anordna. Timmarna gäller utöver den garanterade undervisningstiden. Av utredningen framgår att frågan om i vilken form dessa timmar ska ges ska utvisas genom försöksverksamheten.

Övergripande synpunkter

7.1 En treårig försöksverksamhet med förstärkningsundervisning

Gävle kommun tillstyrker betänkandets bedömning att fler elever skulle vara hjälpta av mer undervisningstid i mindre grupper med behöriga lärare. Inte minst vad gäller svenska, svenska som andra språk samt matematik i de lägre åldrarna.

Gävle kommun motsätter sig den föreslagna tidsplanen i betänkandet. Det föreligger ett stort antal utredningar och betänkanden inom skolområdet, med förslag om ikraftträdande under perioden för försöksverksamheten. Det är rimligt att anta att de samlade föreslagna reformer inom skolområdet kommer att ta mycket tid och kraft i anspråk inom verksamheterna. Därtill kan det i följdforskningen bli svårt att utröna vad som ger utslag av förstärkningsundervisning och vad som ger utslag av övriga föreslagna reformer.

Gävle kommun konstaterar att särskilt begåvade elever saknas i förslaget om förstärkningsundervisning. Gävle kommun efterfrågar ett bredare perspektiv i

betänkandet. Gävle kommun anser dessutom att kriterierna för förstärkningsundervisning enligt förslaget även bör omfatta särskilt begåvade elever.

7.1.2 Förstärkningsundervisningens omfattning och utformning

Gävle kommun är positiv till möjligheten att i låg- och mellanstadiet kunna dela in eleverna i halvklass. Det skulle kunna vara ett sätt att öka förutsättningarna för elever som har svårt att uppnå kunskapsmålen och lärare som undervisar i mindre elevgrupper har större möjligheter att ge individuellt stöd.

Gävle kommun ser utmaningar i fråga om organisering och bemanning av förstärkningsundervisningen. Det finns redan idag svårigheter att rekrytera behöriga ämneslärare, exempelvis inom matematik på högstadiet.

Gävle kommun motsätter sig betänkandets bedömning vad gäller lokal och personalfrågan. Gävle kommun konstaterar att utredningen gör antaganden om att lokalfrågan och personalfrågan inte blir ett avgörande problem vad gäller förstärkningsundervisning i halvklass. Gävle kommun konstaterar att flera skolenheter, särskilt i lågstadiet, sambrukar lokaler vad gäller fritidsverksamhet och skola. Därtill är det oftast samma lärare som undervisar klassen i flertalet ämnen. Detta får som konsekvens att en eventuell halvklassundervisning kan behöva genomföras av två lärare och bedrivas i två olika lokaler. Vad gäller lokalfrågan är det samma giltigt för förstärkningsundervisning utanför den garanterade undervisningstiden.

Antal förstärkningstimmar per stadium och ämne enligt vårt förslag (s.193)

Gävle kommun ställer sig frågande till upplägget i förslaget om försöksverksamhet i högstadiet. Det kan konstateras att högstadiet inte omfattas av förslaget med halvklassundervisning. Upplägget för högstadiet skiljer sig därför från det upplägg som föreslås i låg- och mellanstadiet där försöksverksamheten syftar till att jämföra de två

olika modellernas effekt och kostnadseffektivitet. Det är svårt att förstå vad som ska jämföras och utvärderas gällande högstadiet.

Gävle kommun anser att det är otydligt hur förslagen i *Tid för undervisningsuppdraget* (SOU 2025:26) relaterar till förslagen i föreliggande betänkande. Särskilt vad gäller lärares undervisningstid och planerings- och uppföljningstid. Det finns en uppenbar risk att lärares tid för undervisning och planering- och uppföljning enligt ovanstående SOU sammanvägt med tid för och planering av förstärkningsundervisning överstiger måttet för lärares reglerade arbetstid. Risken är sannolikt störst för lärare i de lägre årskurserna.

Närmare om förstärkningsundervisning i halvklass (s.197)

Gävle kommun invänder mot förslaget om gränsvärden i försöksverksamheten. Det föreslås en undre gräns om 18 elever för att ingå i urvalet i försöksverksamheten. Risken med den undre gränsen är att små skolenheter eller skolenheter i socioekonomiska utsatta områden där klasserna kan vara mindre exkluderas från försöksverksamheten. Det är sannolikt att vissa av dessa är en del av den tänkta målgruppen. Det föreslås även införas en övre gräns om 14 elever per halvklassgrupp. Gävle kommun anser att en klass inte bör delas i fler än två grupper vid halvklassundervisning då en grupp om tre skapar större organisatoriska svårigheter så väl som högre kostnader. Gävle kommun är frågande till varför det överhuvudtaget ska regleras vilket antal elever som avses när det gäller benämningen halvklass.

7.1.3 deltagande i försöksverksamhet bör vara frivillig för huvudman

Gävle kommun invänder mot att samtliga skolenheter hos medverkande huvudmän ska vara tillgängliga i det slumpmässiga urvalet. Gävle kommun anser att det finns en risk att huvudmän inte anmäler intresse för att delta i försöksverksamheten utifrån att alla skolenheter måste vara aktuella för att delta. Det är sannolikt att inte alla skolenheter har förutsättningar att delta vilket skulle kunna få negativ inverkan på

försöksverksamhetens genomförande. Detta bedöms även kunna leda till att huvudmän inte anmäler deltagande. Gävle kommun förespråkar i stället en modell där huvudmannen anmäler specifika skolenheter inom sin organisation som tillgängliga i det slumpmässiga urvalet.

7.2 En permanent reglering för förstärkningsundervisning

Gävle kommun anser att det inom ramen för utvärdering av försöksverksamheten, inför en eventuell permanent reglering, är viktigt att det genomförs en gedigen genomlysning av om kostnaden står i proportion till resultaten. Det är av vikt att betänkandets samtliga förslag och bedömningar utreds i särskilt ordning inför en eventuell permanent reglering av obligatorisk förstärkningsundervisning i grundskolan.

Gävle kommun önskar vidare påvisa risken för att det i utvärderingen av försöksverksamheten finns svårigheter att utröna vad som är en effekt av försöksverksamheten och vad som ger utslag från andra föreslagna reformer inom skolområdet, vilka antas träda i kraft under perioden för försöksverksamheten.

7.3 Färdighetstränande och språkstärkande sommarlovskola för elever som behöver det

Gävle kommun anser att det vore välkommet att införa ett statsbidrag för färdighetstränande och språkstärkande sommarlovskola. Det är en risk för elever att tappa kunskaper under loven, särskilt i socioekonomiskt svaga områden. En språkstärkande sommarlovsskola skulle kunna vara ett sätt att begränsa förlorat lärande.

Daniel Olsson

Ordförande

Utbildningsnämnden i Gävle kommun